

Arckép

Bessenyei Ferenc, a Nemzet Színésze

Gyönyörű szép életem volt. Az Isten megadta, hogy azt szolgálhattam, amire szükségem volt: a hazámat. Azért, hogy ti még a szátokon kiejthetitek azt a szót, hogy magyar, azért én hatvan évet dolgoztam. Abban a korszakban, amikor még Illyés Gyula, Németh László jelentették a színházat, a főnök pedig Aczél György volt. Az Ozorai példa volt az első Illyés-darab, amiben forradalomról és szabadságharcról beszélhettünk; aztán a Fáklyalángban Kossuthot, Görgeyt játszhattam, később Széchenyit, Dózsát, Galileit, aki kimondta a színpadon, hogy gondolkodni annyit jelent, mint mást gondolni. Erről szólt az egész életünk. Estéknént összekacsintottunk a közönséggel, hogy tudják rólunk, mit szolgálunk, mit akarunk. Mindig

jött az Aczél és mondta: Gyerekek, ha tudnátok, hogy mit kapok én miattatok a központi vezetőség ülésén, de nem baj, csak csináljátok, csináljátok, csak nem szeretnék börtönben látni egy színészt sem. És játszottunk... Játszottunk például Bánk bánt, és játszottuk Az ember tragédiáját, az Aczél elvtárs vezetése alatt. Na azért be is hívott minket Rákosi az Akadémia utca 15-be – mindenkinek tudnia kell, hogy mi volt az a hely, de hát nem tudja senki –, az volt a központi vezetőség egyik épülete, ott ült a Rákosi elvtárs. Ott ültünk raporton vagy harmincan színészek, rendezők és mondja Rákosi, hogy maguk itten játsszák az Ember tragédiáját, a dolgozók meg tapsolnak a szocializmus ellen. De mondtam neki, hogy nem, nem, Rákosi elvtárs, hálából tapsolnak, hogy ezt be lehet mutatni. Ó, bla-bla-bla, na jól van, Bessenyei elvtárs, nem baj, csak csinálják, csinálják, a párt ügyis fogja a kezüket. De csak az egyiket, Rákosi elvtárs, hogy dolgozni tudjunk. A többiek csúsztak az asztal alá, hogy ez a barom állat, ez börtönbe juttat minket, de akkor nekem mindenből egy kicsit többet volt szabad, mert minden nagy szerepet én játszottam. Amikor elmondtam Szegeden ötezer ember előtt, hogy „üsd az orrát, magyar, ki bántja

a tied”, akkor ötezer ember tudta, hogy miről van szó.

– Azért Aczél elvtárs is megérte a pénzét!
– Az igaz, de nem Aczél elvtárs szüntette meg a Nemzeti Színházat, hanem ezek az urak, akiknek most szolgálunk. Mert az, hogy most még a nevét sem lehet kiejteni a Nemzeti Színháznak, mert nincsen, hanem Pesti Magyar Színháznak hívják, az türhetetlen, ilyet nem lehet. Megfosztották ezt a népet, de ezzel a saját öntudatától fosztják meg. Azt, hogy nemzeti uszoda, meg nemzeti könyvtár, azt ki lehet mondani, azt, hogy Nemzeti Színház, nem lehet. Aki ezt csinálta, megfosztja ezt a népet a saját múltjától, hiszen egy népnek a legalapvetőbb joga a történelméhez, a kultúrájához és a nyelvéhez való joga. A Nemzeti Színház ezt szolgálta már az 1800-as években is. A kor legnagyobb színésze, Egressy Gábor, azt írja egy helyen: „A legszentebb eszme a Nemzeti Színház, amelyben alkotóerő van, elhanyagolhatóan az állam által, táp- és gyógyerő helyett erkölcsi dögvészt fog a társadalomban terjeszteni.” És ha a színházi világot ma megnézem, semmi mást nem látok, csak prostitúciót, aminek ti, a sajtó, gyönyörű szépen tapsoltok. Ezért vannak az újságok – meg hogy ki lehessen őket adni. Ilyen alacsonyrendűen élni, ahogy ma élünk, olyan megalázó! Amikor megyek haza Lajosmizsére a színházból, ott állnak az út mellett a lányok, szerencsétlenek. Nekik nincsen főszerkesztőjük, de szerintem még azok is tisztességesebbek, mint ti. Most nézd meg, az egész színházi világ és a sajtó is egy rossz, mocskos piaci kocsmá. Nézd meg a Heti Hetest, hát olyan alacsonyrendűek, hogy köpni kell! A falusi reterátokat helyezték a tévébe – még jó, hogy nem szaglik. Kész, nem dühöngök tovább, nincsen semmi értelme, vár az előadás... Gyalázat, hogy ide jutot-

tunk, ezért dolgoztunk hatvan évet. Azért, hogy azt a szót, hogy magyar, még ki lehessen mondani, És ezek mondják ki. Hát fogalmuk sincs, hogy mi mit csináltunk. Nem értik, hogy itt él egy nép. Sajnos, nép maradt, nemzetté kellene hódítani: öntudatosná, emberméltóságúvá, nemzeti méltóságúvá kéne tenni. Mert így semmit nem ér. Mit fogunk kezdeni a globalizációval, ha már most olyanná tesznek bennünket, mint amilyenek ők? Ebbe a globalizálódó világba úgy kellene belépni, hogy mi önmagunk vagyunk, hogy saját magunkat adjuk hozzá a világhoz. Most építenek egy új Nemzeti Színházat, de hát ez is csak egy ilyen szuper McDonald's-épület; katedrálist kellett volna építeni. Nincs értelme semminek. Most beszélek utoljára a színházról, veled. Soha többé senkivel. Mert nem lehet, nem lehet... Mert ők nem tudják, hogy mire való – a médiapajtásaid, a Blikk meg a Mai Nap. meg a többi mocskos lap, ahol a meztelenségét mutogatja mindenki. Ez nektek újság? Ezért tanultatok meg írni-olvasni?

– A Demokrata talán...

– Tudom, tudom, most csak általánosságban beszélek, nem is kell róla tudomást venni, ne is figyelj oda, nem érdekes. A Demokrata egy tisztességes lap, emberhez méltó és ápolja a nemzeti méltóságot. De nekem már mindegy! Én ezt a kis időt már eltöltöm valahogy: egy-két hónap, egy-két év, attól függ, én hogyan akarom befejezni ezt az egész sz..., mert ez már nem emberi élet, ez már semmi, semmi... Nincs értelme tovább csinálni! Kinek, minek? Nem bírom, a végét járom már, a türelmemnek is vége van, nincsen párbeszéd senkivel, nincs dialógus. Ez az utolsó srác is, az Imrus is most elment, nincs már senki... Hát igen, az Imrus. Nagyon szép társulati ülés kezdődik most odafönt, ahol már ott vannak sokan, az Illyésék, a Németh Lászlók, a Várkonyik, a Nádasdyk, a Majorok, ott vannak már mind. Szóltunk Imrének, hogy tartsa őket szóval addig, amíg meg nem jövünk. De hát teljesen mindegy. Neked is mindegy, hogy mit írsz, akár melyik mondatot veszed ki ebből, a kutya nem fog odafigyelni rá, a kutya se'. Ilyen közegben élsz, csak még nem tudod. Örülj, hogy még állásban vagy. Nincs már dialógus a világgal. A politikai élet úgy néz ki, mint a gengsztervilág, nincs már olyan ember a politikusok között, aki ne lenne tolvaj, aki ne lenne gyanúsítható valamivel. Hát mindegy, az ő dolguk, nekem már nem számít, én a végét járom, már nincs türelmem, nem is tudok ebbe a dologba beleszólni. Lajosmizsén élek, rengeteg lóval költöztem oda, mert ott gyönyörű a táj. Az egész környéket be szoktam lovagolni. Most már a lovak nagy részét el kellett adnom – sajnos. De hát hiába szép ott minden, ennek az életnek már nincs semmi értelme: egyáltalán minek nekem még kérdést föltenni? Mi a francot csináljak még, azt mondd meg, mit csináljak? Mit csinálhatok még? Az agyamnak már nincs programja, színházba nem járhatok, mert hát mit keresek én a nézőtéren – a színpadon meg pláne mit keresek. Azon ott van mindenki, annyian vannak, mint a nyú, örülnek, ha van hely.

– Milyen az új generáció?

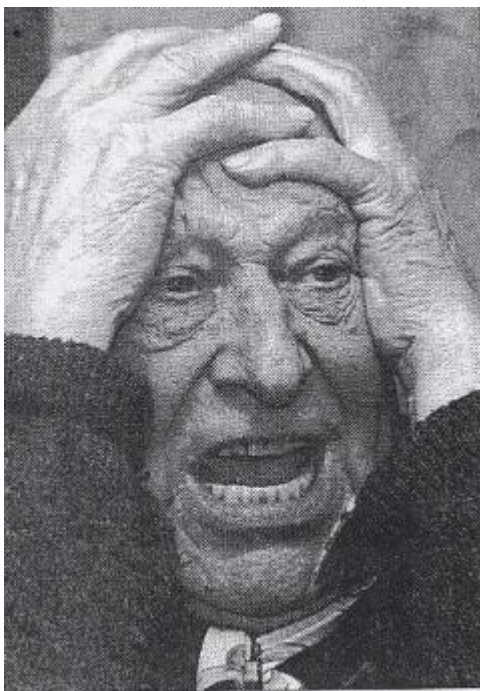
– Ilyenek, amilyenek. Szoktál színházba járni, látod. Aranyosak, nem akarom őket bántani, szeretem őket. Nem tudok mást csinálni, ez egy fogyasztói társadalom, erre van berendezkedve: ők fogyaszthatók. Meg az a 10-20 mocskos kanászvicc, amit a jobbak deréktól fölfelé használnak, a mocskosabbak deréktól lefelé. De nagyon kedvesek, nagyon szeretem őket, néha és is elheherészek rajtuk, amikor már kétségbe vagyok esve, mert csak akkor hallgatom őket a tévében. Én abban a korban, amiben most ők vannak, már rég színész voltam. Ők meg ezzel a húsz poénnal szarakodnak. Prostitúció van, akárhova nézek, el van minden rohadva körülöttünk. És nincs gazdája a lelkünknek, nincs gazdája az agyunknak, semminek nincs gazdája. Hogyan lehetett megszüntetni a Nemzeti Színház nevet, hogy ezt a szót ki se ejthesse Magyarországon senki. Nem, ezt nem lehet csinálni. Itt valami meghalt, vége van, ennyi. Fölöslegesen áldoztunk egész életünket, borzasztó küzdelemben, néha napi húsz órai munkával.

– És az új Nemzeti...?

– Milyen új Nemzeti? Hova épül az, a perifériára?

– De hát mikor a régi épült, az is a periférián volt.

– Dehogyan volt a periférián! Széchenyi megmondta, amikor megcsinálta a Tudományos Akadémiát, hogy oda szembe építsék föl. Csak akkor sem volt rá pénz, mert nem akarták. Ahol most épül, az egy színház számáramára világ vége. Ki megy oda ki? Na mindegy, én biztos nem megyek, kezeteket csókolom, Isten legyen hozzátok irgalmas, és ha lehetséges, ne mondjatok rólam rosszat. Én már ne idegekkel ezt a végjátékot. Ez megalázó. Már a kérdésföltevés is, amikor az újságírók megkérdezik, hogy mi van

velem, hogy vagyok, ez is borzasztó, hiszen, aki ezt nem tudja, mi a fenének teszi föl a kérdést? Mindenkinek csak a sztori kell, mert már nincs más a világon, csak a sztori. Jöttek nekem ezek a tetű újságírók, mikor szegény Imrus meghalt, hogy mondjak róla, meg ezekkel a hülye kérdésekkel, hogy milyen volt kollégának – még ki sem hült szegény. Testvérek voltunk, nem kollégák, úgy nőttünk fel, fogva egymás kezét ötven éven keresztül. Azért dolgoztunk, hogy Magyarországon azt a szót, hogy magyar, még most is ki lehessen mondani. Mert magyarnak lenni, nem faji kérdés. Kezdve Szibinyáni Jankótól, aki Hunyadi Jánosként vonult be a magyar történelembe, egészen Petrovics Petőfi Sándorig. Magyarnak lenni erkölcsi magatartás kérdése. Egy nép sorsához illő magatartást jelent. Egy színész számára ez azt kell jelentse, hogy mindenekelőtt gondolkodnia és gondolkodtatnia kell. A diktatúrában össze kellett kacsintani a közönséggel, hogy estéről estére tudják, mit akarunk mondani. De hát ennyi volt. Nagyon szép volt, nagyon jó volt élni, semmi nem maradt ki az életünkből, mindent meg tudtunk csinálni, amit akartunk. Gyönyörűséges életünk volt. Persze erről már nem tud senki semmit, de ne is tudjon, ennyivel szegényebb lesz. Nagyon

sajnálom, hogy nem vagyok vidámabb, meg kedvesebb, de nem tudom ezt az életet elfogadni, ahogyan ma van. Azért ülök még itt ebben a színházi öltözőben, mert kedves srác ez az igazgató és azért, mert ezt a szerepet a halála előtt öt perccel mindenki eljátszotta. Kedves, szép, tiszta öt mondatot el lehet mondani benne. De nem bírom én már ezt a semmit. Úgy érzem, hogy igazából nincs is mit mondani. Meg hát kinek, kinek.. Mert most itt kettesben elbeszélgetünk, ez jó, de hát kit érdekel ez az egész? Nagyon rossz állapotban vagyok emiatt, s amikor erről kérdeznak, még rosszabb állapotba kerülök. El vagyunk árulva, nincs a lelkünknek gazdája, nem tudni már, hogy mi a célja a színháznak, annak sincs gazdája. De Gaulle kultuszminisztere egyszer azt mondta: úgy vigyázzatok a színházra, hogy ebben az ateista világban ez az a hely, ahol a legalacsonyabb szellemű ember is szóba állhat a legmagasabb szellemű emberrel. A színház az emberi szellem legmagasabb rendű igényei közé tartozik. A színházat csak tisztességgel és méltósággal lehet szolgálni. De ami most van: csak az alpári meztelenkedés, trágárság, ez köpedelem. Kern, Koltai, Bajor, ma ez a színház. Nagyon jól csinálják a dolgukat, csak hát ez egy teljesen más világ, más gondolkodásmód. Mások az agytekervényeik, más a célja az ő színházuknak. Na, nem baj, jók ezek a gyerekek, meg aztán meg is kell nekik élni valamiből, el kell tartani a családot, tudom én, hogy van ez, sose volt könnyű, nekünk se volt könnyű. Így hát boldogan élnek azzal a húsz poénnal, amit lehet variálni, lehet ragozni. Na jól van, édesem, valamit hozzá ki ebből a szövegből... Ennyi. Nyolcvankét éves vagyok, ez már történelem... *(Megszóal a hangosbemondó: hat óra, harmadik figyelmeztetés, az előadást öt perc múlva elkezdjük. A hangosítókat, világosítókat kérem a helyükre.)* Na jól van, gyerekek, kezdünk dolgozni, megyünk a színpadra; még az utolsó két-három lépést megteszem, aztán majd gyertek el a temetésemre, ha nem esik az eső. Mert csak ez a lényeges: hogy esik az eső, vagy nem esik az eső. Nincs mit csinálni, gyerekek, nincs mást mit csinálni, befejeződik az élet... De hát Istenem: éltünk, és ebbe más is belehalt már. Az a borzasztó, tudjátok, hogy annyi gyönyörűséget kell elhagyni az életből, hogy az magában véve is rettenetes. *(A folyosóról kisgyerekek zsivaja hallatszik, elvonulnak a nyitott öltözőajtó előtt.)* Istenem, egyem a kis szívüket! Na jól van, fiúk, Isten legyen hozzátok irgalmas, most már tényleg tűnjetek el.